Szeged vasművessége

A Somogyi-könyvtár újabb kiadványa

Mint a Délmagyarország korábbi évfolyamaiból ismeretes, ez a kiadvány azzal kezdődött, hogy a kovácsolt vasmunkák szerelmese, Tipity János hatalmas munkába kezdett: felkutatta és méretarányosan lerajzolgatta a szegedi lakatos- és kovácsmesterek legszebb munkáit, betétrácsokat, felülvilágítókat, lépcső-, terasz- és erkélykorlátokat, ablakrácsokat, zászlótartókat, cégéreket, rácskapukat, kilincseket, sírkerítéseket, kulcsokat. Öt éven keresztül dolgozott a rajzok elkészítésén, s most egybegyűjtve láthatjuk 265 rajzán a szegedi kovács- és lakatosipar jeleseinek díszítő munkáit. Gyönyörűséggel fedezzük fel szinte mindazt, ami mellett esetleg naponta sietősen elmegyünk, vagy amiről nem is tudunk.

Tipity Jánosnak ez a szép vállalkozása szerencsésen találkozott a Somogyi-könyvtár kiadói programjával, melyben egymás után jelennek meg helytörténetünk érdekes fejezetei és bibliográfiai ritkaságok; továbbá Tóth Béla írónak a város múltja iránti szenvedélyes érdeklődésével és Tápai Antal szobrászművésznek a vasmunkák iránti olthatatlan szeretetével.

E négy mozzanat együttes eredménye a Szeged vasművessége című, szemre igen mutatós, tartalmilag igen gazdag és érdekes könyv, amely egyrészt eligazítja az olvasót a szakma történetében, bemutatja kiemelkedő korszakait és egyéniségeit, másrészt rendszerbe foglalja művészeti irányzatait és műfajait.

Szegeden Európa-hírű vasmunkások is dolgoztak. A párizsi világkiállításról ezüst- és bronzérmet hozott haza 1900-ban Kónya György, s bronzérmet nyert Benkóczy Pál is. Kónya György ezüstérmes kapuja ma is teljes pompájában látható a Közművelődési Palotában. A mesterek nevei közül kifényesedett még Fekete Pálé, Kiss Jánosé, Bille Jánosé, Fejős Ferencé, Benedek Antalé, Kecskeméti Antalé, Kovács Imréé, Kertész Izidoré, Kovács Ferencé, Mészáros Józsefé, Szeles Józsefé, Temesvári Istváné, Ujhegyi Mihályé, Váry Eleké, Verebély Kornélé, Strell Józsefé.

Nagy öröm és gyönyörűség kézbevenni ezt a testes, szép könyvet. Egy letűnt ipar művészei üzennek benne.

Sz. S. I.

Madárvonulás

Kis csapat pólimadár húz a magasban, tilinkozó kiáltásuk messze száll a tóvilág felett. A latyakos tófeneken hosszú szárú gumicsizmás emberek tapossák a sarat, hálót húznak. Néhol szinte „forr" a víz a megrekedt halaktól. Jó falatok csábítják közelre a dankasirályok tömegét, de a karbidágyú megálljt parancsol valamenyiüknek. A tavon az apró madarak tarkabarka sokasága látható. A bíbicek és cankók százas csapatokban táplálkoznak, a récék inkább pihenni járnak a vízre. A benyuló szárazabb földnyelven ezüstsirályok csapata álldogál. Időnként az ujjas lile hívja fel magára a figyelmet.

Szép számmal jöttek gulipánok is. Kisebb csapatban 135-öt is számláltunk. Az itt összegyűlő madárvilág az őszi táj megragadó szépségével felejthetetlen élményeket nyújt. Ősszel egyre inkább elveszti zöld színét a nád, sárgulnak a falevelek, és nagy a madárforgalom.

A vadliba hangja összeforr az ősz hangulatával, a lecsapolt tó látványával. Örömünkre október elején megjöttek, és azóta a Fehér-tó felett százas csapatokban szelik a levegőt. (Sajnos, csak százas csapatok, jóval kevesebben vannak, mint ahogy ez idő tájt tavaly voltak.) Elmaradtak a nagy hajnali kihúzások, és napközben is kevés liba száll inni.

Időben érkeztek viszont a darvak előőrsei. Hét repült át a Fehér-tó felett, s tartott délnek — október elején. Azóta rendszeresen éjszakáznak a tavakon. A csongrádi és a békési puszták darujainak töredéke jár be a Fehér-tóra, de a kétszázas csapatnak is nagyon örülünk. Néha napközben is járnak a tóra — alacsonyan érkeznek. Rövid ideig kis sirályok is vendégeskedtek a rezervátumban. A dankák közé vegyülten szálldostak a víz felett.

Sajnos, nemegyszer találkozunk beteg vízimadarakkal. A napokban dankasirályra bukkantam. Korábban, július—augusztusban sok más madár, például tőkés- és csörgőréce, ezüstsirály hullott el. Mivel laboratóriumi vizsgálat nem történt, így nem tudni, hogy ezek a madarak mitől pusztultak el. A tömörkényi Csaj-tavon több lilefaj (kis- és parti lile)), továbbá pajzsoscankó és a helyi megfigyelők szerint egy ritkaságnak számító sarki partfutó is elhullott. (A Fehér-tón parti madarak között elhullást nem észleltem.)

A beteg vízimadarak nem tengődtek sokáig a tavakon, mert megérkeztek a réti sasok (korábban pedig a barna réti héják). Az egyre zordabbra forduló időjárás várhatóan továbbvonulásra készteti az itt állomásozó vízimadarakat.

Széll Antal

Utasok útlevél nélkül

„MÉM Állategészségügyi és Élelmeszerhigiéniai Főosztály.

TERIMPEX Külkereskedelmi Vállalat.

Kérelmére engedélyt adok Jugoszláviából őshonos tenyészállatok: 5 darab szürke bika, 5 darab szőke és fecskehasú mangalica kan behozatalára Röszke közúti határállomáson keresztül, és az állatoknak az Országos Takarmányozási és Állattenyésztési Felügyelőség szalkszentmártoni teljesítményvizsgáló állomásán történő elhelyezésére. Gondoskodjék arról, hogy a állatokat a... közölt rendelkezésemben meghatározott feltételeket tartalmazó, jugoszláv állami állatorvos által kiállított bizonyítvány kísérje. Engedélyemről egyúttal értesítem Röszke határállomást az állatok bebocsátása végett..."

*

— Ez a szabályos eljárás. Ahogy a nagy könyvben meg van írva — mondja dr. Temesvári Vilmos, a röszkei Állategészségügyi Határállomás vezető állatorvosa.

— Ilyen egy „állatútlevél"?

— Nem. Ezzel még nem engedhetjük át. Ha az engedély második felében írt hatósági bizonyítványokat felmutatja, a szállító, akkor szabad az út. Az átutazó állat mellé még a fogadó ország igazolása is kell, hogy beengedi.

— Miről kap az állat bizonyítványt?

— Arról, hogy egészséges, és a származási területén fertőző betegség nem volt a szállítás idejében.

— Ha a papír rendben, mehet?

— Megvizsgáljuk az állatokat is. Csak akkor.

— Volt már jó bizonyítvánnyal beteg állat?

— Nem.

— Akkor ez egy örök-nyugalmas, pecsétnyomó munkahely.

— Nem egészen. Éjjel-nappal szolgálat, és mennyi esemény...

*

Oroszlánüvöltés verte fel a környék csendjét, trombitáltak az elefántok, rekedten ordítottak a medvék, nyüszítettek, ugattak a kutyák, rágták a ketrecek rácsait. Nem csoda, hisz másfél napja, etetés nélkül úton voltak Bariból Szegedre. Várta a közönség, várta a cirkusz kiküldötte, de jó fél napot még így is vesztegelniük kellett a határon. A cirkuszos elfelejtette az engedélyt megszerezni, s míg telefon- és telexüzenetváltás után meg nem érkezett, a kiéhezett, állatok előtt zárva volt a sorompó. A két évvel ezelőtti eset Hódmezővásárhelyen is emléket hagyott; a fehérje-feldolgozóban végezte földi pályafutását a néhány nap múlva megdöglött elefánt.

Egy ponyvás kamion érkezett Törökországból. A hátul szabadon hagyott, lebegő takaró jelzi a határőrnek, vámtisztnek, hogy üres, nem visz árut a teherautó, mehet nyugodtan tovább. Egészen Röszkéig. A magyar határállomáson az egyik vizsgáló bekémlelt a ponyva sötétjébe. A kamion platóján illedelmes csendességben kuporgott négy kisázsiai „disszidens".

— Doktor úr, Kecskék!

Az állatorvos kérte a hatósági engedélyeket, hasztalan. A sofőr magyarázta, ha eddig nem kellett, mi a fenének követelik most. Értsék meg, ő ezt csak ajándékba viszi az NSZK-ba a főnök gyerekeinek. Ajándék, nem ajándék, itt csak kecske nélkül mehet át. Forduljon vissza — csináljon a kecskékkel, amit akar... Nem derült ki, mit tett, de a jószágokat eltüntette, s mikor visszajött, dühét feledve, megadóan nyújtotta át útlevelét: Insallah! Allah így akarta.

*

— Miért ez a szőrösszívűség?

— A kívülálló könnyen ránk sütheti, hogy kukacolunk itt a határon, hogy legyen dolgunk, pedig mi az ország állatállományát védjük.

— Mitől?

— Járványoktól.

— Ahhoz, hogy Lajosmizsén orbáncot kapnak-e a disznók, mi köze a határállomás állatorvosának?

— Ahhoz éppen semmi, mert bár igaz, hogy az is fertőző betegség, annak kitörését a helyi körülmények, az állat egyedi ellenállóképességének csökkenése és más külső tényezők okozhatják. Az ilyen járványok kórokozóit fakultatív kórokozóknak nevezzük, s ellenük helyben védekezünk. Van azonban más, mi úgy nevezzük, obligát kórokozó, mint a száj- és körömfájás vagy a sertéspestis vírusa, amely függetlenül a körülményektől, megbetegíti az állatot, ha szervezetébe jut.

— Milyen gazdasági következményekkel jár egy járvány?

— Aligha kell bizonygatni, mit jelenthet egy tömeges elhullás. Ugyanakkor növeli a kárt, hogy annak az országnak, ahol kitört egy ilyen járvány, szünetel az élelmiszerexportja.

— Magyarországnak nem szünetel.

— A határállomásokon (és nemcsak Röszkén) a MÉM-hez és a megyei Állategészségügyi Állomáshoz tartozó szolgálat az ország évek óta meglevő járványmentességét őrzi. Hát ezért van a „szőrösszívűség"..

— Behoznak egy állatot, hatósági igazolás, helyszíni vizsgálat bizonyítja, hogy semmi baja: mehet a többi közé.

— Dehogy mehet! Előírások szabályozzák az elkülönítés idejét, hátha kitör rajta egy addig lappangó betegség. Karanténba kerül...

*

A kórokozók behurcolásáért nemcsak az élő állat lehet a vétkes. Holtában sincs nyugta a hivatalos megméretéstől. Minden állati eredetű élelmiszer-szállítmányt szigorú orvosi minősítés kísér. Enélkül se ki, se be...

— A turistacsomag nem tartozik a hatáskörünkbe, de vannak kivételes esetek, amikor mi is beleszólunk a kivitelbe. Valahonnan Délről vendégmunkások igyekeztek az NSZK-ba, a kocsiban egy hónapra való hazaival. Az egyiknél negyven kiló túró volt. Beletöltve egy birka bőrébe. Semmi közünk a gusztusukhoz, nem is ezért küldtük vissza, de honnan tudjuk, mit hurcol be a bizonytalan eredetű élelmiszerrel. Nem lehetünk elnézőek, most is terjedőben van egy betegség.

— Mi az?

— Afrikai sertéspestis — Spanyolországban, Olaszországban tizedeli a sertésállományt.

Igriczi Zsigmond

Hagyományok Tápén

„Regutaélet" — katonaélet

Az elmúlt napokban sok legényes háznál kopogott a postás a behívóparancsal. Legényeink annak rendje-módja szerint bevonulnak katonának. Be azok, s — ahogy Tápén mondanák — *reguták* se voltak. Sokuk azt sem tudja, hogy mi is az.

A hajdani időkben a fiúk legénnyé érése egyértelműen azt jelentette, ha a katonai összeíráson az *első vizitáción* megfeleltek. Szegeden a Kapca névre elkeresztelt alsóvárosi kultúrházban bonyolították évtizedeken át ezeket a vizsgálatokat. A megidézett legények délelőtt átestek az orvosi viziten, délután meg szélnek eresztették őket. A szél meg vitte-vitte őket — a kocsmákba. Aki nem felelt meg, arra azt mondták, *„finánccnak még elmehetsz"*. Hatalmas dalolást, mulatást csaptak ilyenkor a reguták az itthon maradt cimborákkal. Ugyanez időtől fogva minden valamire való kocsmában — később a különböző táncheliyiségekben — megrendezték vasárnaponként a *regutabált*. Hivatalos volt oda az egész falu. Tápén nagyon szép szokás volt, hogy aki legény már udvarolt, annak a lány három egymást követő bálra *csinált regutavirágot* vett. Akkor tűzte a kalapjához, amikor érte jött, hogy szülejtől illő tisztelettel elkérje az esti bálra. Egyúttal azt is tudatta, hogy szeretné, ha „mögvárná a lány". A lánytól kapott virágcsokrocskák a legszebb szavak helyett jelentették azt, hogy megvárja, s ha kitelik az idő, majd hozzámegy feleségül. Ez a fogadalom szent volt, a lány ettől kezdve nem járt bálba.

A bevonulás napja valóságos falusi ünnepély volt még az ötvenes évek derekán is. Már az előző estén megtörtént a búcsúzkodás, szeretőtől, rokonoktól, jó barátoktól. Akkor beszélték meg azt is, ki kinek a kocsiján vonul be. A nagy nap hajnalán szinte minden tápai utcából kígördült 1—2 parasztkocsi, amelyek lovastól együtt olyan szépen föl voltak pántlikázva, hogy öröm volt rájuk nézni. Ülés alá kerültek a katonaládák, a legények meg a föltett féderes ülésekre ülve daloltak. Ez időre a legszebb sötét színű ruhát vette föl mind, kalapjukat meg a lányok ékesítették a kedvestől kapott csinált virágokkal, meg a sokszínű selyemszalagokkal. Némelyik legénynek annyi szalagja volt, hogy fátyolként úszott utána a nyargaló kocsin. Valamennyi kocsi reggel hét órakor találkozott a községháza előtt. Onnan már együtt hajtottak Szögedébe. Leghátul — a harmincas évektől — a rezesbandát vivő kocsi gurult, ahol fújták a katonadalokat. Szegedre érve aztán elcsendesedtek. Nem illett itt már danolászni, ittasan megjelenni meg egyenesen bűn volt. Megkezdődött az elosztás. Csoportokba verődve találgatták a kapun kívül didergő rokonok, vajon hova kerül a fiuk? A század elején nem volt ritka az idegen országba jutó sem. Estére járt az idő, mire „bevagoníroztak". A nagyállomásig katonazenekar kísérte a bevonulókat, meg a töretlenül kitartó édesanyák, testvérek és kedvesek.

A mai legényeknek ezekből a szokásokból már csak annyi maradt, hogy bevonulnak csendben, mindenféle nótás hírverés, regutaszalagos kalap nélkül. A katonaélet azonban nékik is tartogat sok — egyszer majd emlékké érő — meglepetést.

Ifj. Lele József

Titkok ismerői voltak

Milyen a jó kézbesítő? Pontos, derűs és közlékeny. De csak egy bizonyos határig, hiszen fontos titkokat is bíznak rá. Levelet és értéküldeményt visz az embereknek.

Bernáth Imre és *Szűcs Lajos* évekig hordta a postát a szegedi házakhoz. Most mind a ketten nyugdíjba mennek.

— Ezerkilencszáznegyvenhatban kezdtem — mondja Bernáth Imre. — Évek múlva kerültem Szegedre, távirat-kézbesítőként. Egy fiatal fiút adtak mellém, hogy kalauzoljon az utcákon. Később a térkép segített. A hivatalvezetőnek hamarosan föltűnt, hogy gyorsan végzek. Kérte, mutassam meg a táskámat. Meglepődött, mikor látta, hogy nincs benne semmi. Én minden küldeményt eljuttattam a címzetthez. Legutóbb Rókuson volt a körzetem. A régi házakban, az ütöttkopott lépcsőkön sok öregember várta a nyugdíját, „Postás bácsi, hányszor mondjam még, hogy az utolsó húszas a magáé." Egyszer aztán fordult a kocka. Az idős néni hónap elején mindig félretette a pénzt a számlákra. A megélhetésre nem sok maradt. Gyakran panaszkodott. Mennyi kellene — kérdeztem. Egy százas — válaszolta. Kettőt adtam, s utána nem győzött hálálkodni.

— Volt haragosom is. Följelentett, pedig nem volt igaza. Később aztán, egyik napról a másikra szemlátomást szívélyesebb lett. „Ne haragudjon rám, és ha ezentúl levél jön, a világért se mutassa meg a férjemnek." Úgy tettem, ahogy kívánta. Nemcsak vele, másokkal is. Akadt olyan lakás, ahová, ha bekopogtam és kalapot emeltem, a férfi jött utánam, ha meg az időjárásról beszéltem, a feleségnek jött levél. Ilyenkor persze nem volt nehéz otthon találni a címzetteket. Bezzeg, amikor számla érkezett...

Szűcs Lajos az Anna-kút és a Párizsi körút között járt házról házra nagy táskával. Utolsó munkanapját egy emlék szépíti meg.

— Az anyuka karján hozta a kislányt, mikor a gyermekgondozási segéllyel csöngettem be. „Köszönj el, a postás bácsi nem jön többet" — biztatta a kicsit. A csöppség erre átölelte a nyakamat. Honnan ismerhetett? Sokszor látott azelőtt. Többnyire így járunk a felnőttekkel is. Óhatatlanul közeli ismeretségbe kerülünk velük.

— Mindig a becsületet tartottam a legfontosabbnak. E nélkül nem lehet a mi szakmánkban dolgozni. Egyszerű emberként kerültem a postához. Huszonhat évvel ezelőtt. Eleinte a kézbesítés is nehéz feladatnak tűnt. Aztán megszerettem, még a sok gyaloglást is hajlandó voltam elviselni, hogy találkozhassam az emberekkel. Mit mondjak, nem lesz könnyű megszokni, hogy ezentúl otthon várom a kézbesítőt...

J. E.

Munkára fogják a Napot

Mongóliában évente 2600—3400 órán át ragyogóan süt a nap. A termelésben és a mindennapi életben egyaránt mind aktívabban felhasználják a napenergiát. Az egyik eszköz erre a helioberendezés, amely 65 fokra tudja felmelegíteni a vizet. Ebből kétféle — hordozható és helyhez kötött — változat készült, s ezt többek között eredményesen alkalmazzák a juhászok a rideg állattartásra alkalmas területeken, a brigádok mezei szállásain. A Közép-Góbi ajmakban levő „Szumhuh" szanatóriumban üdülők körében is népszerű a napenergiával működő napfürdő.

Sikeresen kísérleteznek a melegházak napenergiás hőellátásával. A számítások szerint minden napenergiával fűtött melegházzal évente több mint 800 tonna szenet takarítanak meg. A mongol tudósok bővítik kutatásaik területét. Újabban napenergiával „fűtött" lakóházak terveln dolgoznak.

(BUDAPRESS — APN)